

CORPVS SCRIPTORVM DE MVSICA

16

ANONYMVS

TRACTATVLVS DE CANTV MENSVRALI SEV
FIGVRATIVO MVSICE ARTIS

MS. MELK, STIFTSBIBLIOTHEK 950

Edidit

F. Albertvs Gallo

AMERICAN INSTITUTE OF MUSICOLOGY

1971

CORPUS SCRIPTORUM DE MUSICA

Prof. Gilbert Reaney

**General Editor
(1966)**

ANONYMOUS

**TRACTATULUS DE CANTU MENSURALI
SEU FIGURATIVO MUSICE ARTIS**

Edited by

F. Alberto Gallo

AMERICAN INSTITUTE OF MUSICOLOGY

**Armen Carapetyan, Ph. D.
Director**

CORPVS SCRIPTORVM DE MVSICA

16

ANONYMVS

TRACTATVLVS DE CANTV MENSVRALI SEV
FIGVRATIVO MVSICE ARTIS

MS. MELK, STIFTSBIBLIOTHEK 950

Edidit

F. Albertvs Gallo

AMERICAN INSTITUTE OF MUSICOLOGY

1971

INTRODUCTION

The treatise here published for the first time is found in the following source¹:

M Melk, Stiftsbibliothek, 950²

Paper, 15th century, mm. 200 × 140.

- f. 1 (113) r Incipit Tonarius a Maystro Bernhardo editus.
Reverendissimo deoque dilecto Archipresuli Piligrino...
- f. 14 (126) v ...agant ut libet animo. Ego vero iam desinam loqui, ut hic finis sit prolato.
Deo gratias.
- f. 14 (126) v Consequenter hic notatur, quibus clavibus...
...aalamire neteyperboleon.
- f. 15 (127) r Tractatulus quidam de musice artis scientia.
Cum animadverterem quam plurimos musice artis arrogantes usurpatores...
- f. 71 (183) r ...inter ipsos commutatio fiat, que magis absonam reddat. *Huc usque bernardus*, et ita est finis presentis operis.
Deo gratias.
Explicit tractatulus artis musice. Anno domini 1462°. In die sancti Udalrici pontificis et Confessoris.
- f. 71 (183) r Secuntur tropi viij modorum canendi secundum morem Monasterii Mellicensis.
Nota quod 4^{or} sunt modi principales...
- f. 76 (188) v ...beneplacitum positos fuisse.
- f. 76 (188) v Tractatulus de cantu mensurali seu figurativo etc.
Quoniam cantum figuralem seu figuratum musice artis...
- f. 83 (204) v ...tantum de signis modorum temporum prola. etc.
Explicit tractatulus cantus mensuralis sive mensurati vel figurativi. Anno etc. 1462° xvij^{vo} die mensis Julii.
- f. 83 (204) v Alius tractatulus de cantu mensurali, metrice compositus sequitur...

1 Cf. F. Ludwig, "Die Quellen der Motetten ältesten Stils" in *Archiv für Musikwissenschaft* V (1923), 283 note 1.

2 Cf. K.W. Gumpel, *Hugo Spechtshart von Reutlingen. Flores musicae* (1332/42), "Akademie der Wissenschaften und der Literatur in Mainz. Abhandlungen der Geistes- und sozialwissenschaftlichen Klasse. Jahrgang 1958. Nr. 3", Wiesbaden 1958, 75-76.

TRACTATULUS DE CANTU MENSURALI SEU FIGURATIVO MUSICE ARTIS

1 ¹Quoniam cantum mensuralem seu figuratum musice artis multi ignorantes solent nonnunquam huiusmodi cantum frivole corrumpere et ignorantia crassa hunc cantum per consequens confusibiliter modulando concinere, ideo ut ignorantie huiusmodi nubem depellamus, presentem tractatulum de cantu mensurali, compendiosius ut potuimus, edidimus; quatenus núbilo ignorantie a mentis intellectu abacto, lumen eruditionis menti appareat, unde intellectus huius scientie particeps fiat.

²Quisquis igitur ad huius scientie noticiam anhelas, tractatulum hunc manu cordis suscipe, lege, imprime, reconde, serva; diligenter sume, mane fortiter; practica subsequenti in hac scientia te exercita, ut tandem aliquando eius noticia tanquam bene exercitatus et instructus gnarus fias, cuius ante tanquam ydiota et rudis ignarus eras.

³Habet autem presens tractatulus partes plures, que postea subdividuntur in divisiones et particulas, ut consequenter in processu littere patebit; principalius tamen in hoc tractatulo de his que secuntur docetur: primo quid sit cantus mensuralis seu figurativus determinatur, demum de ceteris partibus cantui mensurali necessariis videlicet de modo tempore prolacione, item de notis longis brevibus semibrevibus etc. et qualiter unaqueque formatur, item de valore resolutione imperfectione perfectione notarum, item de earum alteratione pronuntiacione, item de pausis et suspiriis earum, item de ligaturis notarum, item de punctis et notarum divisione, et ultimo de signis modorum temporum ac prolacionum subiungetur.

1 ³ et qualiter unaqueque formatur *marg* M

cum proprietate, sine proprietate et cum opposita proprietate.

²Est igitur ligatura cum proprietate note brevis cum una vel pluribus brevibus per ligaturam coniuncte simpliciter secundum modum et tempus valor per cantum mensuralem primarie institutus, ubi videlicet ipsa brevis valet unum tempus. ³Sed ligatura sine proprietate est nota brevis cum una vel pluribus brevibus per ligaturam coniuncte simpliciter, vel cum filis vel alio huiusmodi adiuncto sibi addito, duplex valor, ita videlicet quod huiusmodi nota valet duo tempora. ⁴Sed ligatura cum proprietate opposita est note brevis cum una vel pluribus brevibus per ligaturam coniuncte filum sursum a sinistris gerentis valor note semibrevis, ita videlicet quod ipsa brevis cum sibi alligata nota valet unum tempus. ⁵Et hoc verum est si secunda alligata non sit quadrata pendens prime a dextris deorsum, quia tunc prima brevis valet tantum semibreve unam, secunda vero brevis quadrata valet semibreves duas, id est unum tempus per se in modo sive tempore imperfecto. ⁶De his ligaturis et proprietatibus sequentes dantur regule.

⁷Prima regula: quandocumque secunda nota est altior prima et prima nota omni caret tractu, id est filo, tunc prima cum proprietate dicitur. ⁸Exemplum ut hic:

⁹Secunda regula: quandocumque prima nota habet filum a parte sinistra descendentem et stat altior secunda, etiam cum proprietate dicitur, ut hic:

¹⁰Omnis ligatura cum proprietate habet primam brevem.

¹¹Tercia regula: quandocumque prima nota est altior secunda et omni caret tractu, id est filo, tunc ipsa prima sine proprietate dicitur. ¹²Exemplum ut hic:

17 ⁷ prima regula *add marg* M
⁹ secunda regula *add marg* M
¹⁰ corollarium *add marg* M
¹¹ tertia *add marg* M

XIII SEQUITUR DE SIGNIS MODORUM, TEMPORUM ET PROLACIONUM AC REINCEPTIONIS

19 ¹Post predicta restat modo circa finem huius tractatuli de cantu mensurali dicere de signis modorum, temporum et prolacionum ac reinceptionis.

²Ubi notandum quod circulus integer sine puncto in medio est signum modi perfecti. ³Exemplum ut hic: ○

⁴Sed medius circulus sine puncto est signum modi imperfecti, ut sic: ◐

⁵Sed circulus integer cum puncto in medio est signum temporis perfecti, ut sic: ⊙

⁶Sed circulus medius cum puncto est signum temporis imperfecti, ut sic: ⊕

⁷Sed signum maioris prolacionis est tractulus cum tribus punctis a dextris eius. ⁸Exemplum ut sic: |:

⁹Signum vero minoris prolacionis est tractulus cum duobus punctis a dextris eius. ¹⁰Exemplum ut hic: |:

¹¹Aliqui tamen ponunt signum minoris prolacionis aliud, scilicet hoc: ∩

sed primum est communius.

¹²Signum autem reinceptionis est circulus integer habens per modum dyametri lineam in medio circuli erectam dividentem circulum in duas equales partes, ut sic: ⊕

¹³Alii autem aliud signum reinceptionis assignant, scilicet illud: :||: vel illud: :|||:

¹⁴Et tantum de signis modorum, temporum, prolacionum et reinceptionis.

20 ¹Explicit tractatulus cantus mensuralis sive mensurati vel figurativi. ²Anno etc. 1462°, xvij^{vo} die mensis Julij.